

اصول بنیادی بیمه

(جلد اول)

نویسندگان:

فرانسوا کوئلبو - کنستان یاسبرگ

مترجم:

دکتر ابراهیم عباسی

پژوهشکده بیمه
دانشگاه تهران

پیشگفتار ناظر علمی

دوست و همکار عزیزم آقای دکتر ابراهیم عباسی که خود از متخصصان و بیمه شناسان شناخته شده و شاخص صنعت بیمه کشور هستند و به تعریف و معرفی نیازی ندارند، با عنایتی که به دوست و همکار خود داشته و دارند، از من خواستند که مقدمه‌ای بر ترجمه کتاب «اصول بنیادی بیمه» بنویسم.

برگرداندن چنین اثر فنی و پیچیده‌ای به زبان پارسی، دقت، مهارت، تسلط و حوصله فراوان می‌طلبد که آقای دکتر عباسی به‌خوبی از عهده آن برآمده‌اند. درواقع ایشان به یاری علاقه، پشتکار و دستانمایه علمی خود، توانسته‌اند حاصل کار و دست‌آورد فکری و فنی استادان مسلم بیمه را در کشور پیشرفته‌ای همانند فرانسه، به زبان پارسی تخصصی درآورده و آن‌را در اختیار علاقه‌مندان، پژوهشگران و مدیران صنعت بیمه، قرار دهند.

بی‌گمان، آنان که با مسائل بیمه‌ای سروکار دارند یا به انجام پژوهش در زمینه فنّ ظریف بیمه و حرفه شریف بیمه‌گری علاقه‌مند هستند، با مطالعه محتوا و درون‌مایه علمی این کتاب، پاسخ بسیاری از پرسش‌ها و جستجوگری‌های خود را با نشان دادن کمی دقت و علاقه‌مندی و تلاشگری خواهند یافت....

جای خرسندی و امیدواری است که پژوهشکده بیمه، در راه نشر و پخش آثار بیمه‌ای دانش محور همت گمارده است.

با آرزوی تندرستی و توفیق برای مترجم محترم و برای مدیران گرامی فرهنگ‌پرور و بیمه‌گستر پژوهشکده بیمه.

«باش تا صبح دولت بدمد...»

دکتر محمود صالحی

پیشگفتار مترجم

پویایی، رشد و توسعه صنعت بیمه هر کشور، نمودار اهمیتی است که آن کشور برای رفاه، ایمنی و آسایش خاطر مردمان خود قائل می‌شود.

بیمه به همراه تحولات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی هر جامعه‌ای، تحول و گسترش می‌یابد و هرچه این تحول عمیق‌تر باشد، بیمه نیز عمیق‌تر و پیچیده‌تر می‌شود.

بیمه در عین حال که بازتابی از توسعه است، عامل توسعه نیز هست. حرکت در مسیر توسعه، مستلزم مقابله با ریسک‌های مختلفی است که بیمه می‌تواند تا حد زیادی اثر آنها را خنثی کند (برخی از ریسک‌ها بیمه‌پذیر نیست).

بیمه ریسک را تجزیه می‌کند، انتقال می‌دهد، کاهش می‌دهد و آن‌گاه که ریسکی به بروز خسارت منجر می‌شود، جبران خسارت می‌کند و تمامی اینها مستلزم هزینه‌هایی است که پرداخت آن، بر عهده بیمه‌گذاران است. در واقع بیمه‌گذار می‌بایست بهای ایمنی و آسایش خاطری را که به دست می‌آورد، پرداخت کند و این فقط بخشی از فرآیند پیچیده بیمه است.

خوشبختانه تاکنون در زمینه مبانی یا اصول بیمه، کتاب‌های ارزشمندی در کشورمان تألیف و منتشر شده است. ویژگی کتاب حاضر در این است که به موازات پرداختن به مفاهیم بنیادی بیمه، ساختار و تحولات صنعت بیمه یک کشور صنعتی پیشرفته (فرانسه) را با اشاراتی به بیمه در اتحادیه اروپا بررسی می‌کند.

نوشته حاضر که ترجمه چاپ هشتم کتاب است از پرخواننده‌ترین و موفق‌ترین کتاب‌های بیمه‌ای فرانسه، نزد اقشار دانشگاهی و خبرگان بیمه‌ای به شمار می‌آید.

اصل کتاب در سه گفتار ارائه شده است، اما به دلیل حجیم بودن مطالب و بنا به پیشنهاد پژوهشکده محترم بیمه، تصمیم گرفته شد که ترجمه آن، در دو جلد ارائه شود. به این ترتیب در جلد اول که به گفتار اول اختصاص دارد، به «مفاهیم کلی بیمه» پرداخته می‌شود.

جلد دوم شامل دو گفتار دیگر است. در گفتار دوم «بیمه‌های اموال و مسئولیت» و در گفتار سوم «بیمه‌های اشخاص» بررسی می‌شود.

در اینجا لازم می‌دانم از همکاری پژوهشکده بیمه به‌ویژه ریاست محترم آن، جناب آقای دکتر غدیرمهدوی کلیشمی که شرایط انتشار این مجموعه را فراهم آورده‌اند صمیمانه تشکر کنم.

از معاونت محترم پژوهشی، جناب آقای دکتر دقیقی اصلی، برای توجه ویژه‌شان به پیشبرد تمامی امور علمی و اداری این ترجمه، سپاسگزاری می‌کنم.

از دوست و همکار ارجمندم، جناب آقای دکتر علی دهقانی که مشوق اینجانب در تحقق این نوشتار بوده‌اند، نهایت سپاس خود را ابراز می‌دارم.

از استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر جان‌علی محمود صالحی که علاوه بر نظارت علمی، اینجانب را از راهنمایی‌های ارزشمندشان در طول نگارش بهره‌مند کرده‌اند، عمیقاً سپاسگزارم.

در پایان از همسرم مریم قراچه‌داغی که در تمامی مراحل شکل‌گیری و تحقق این ترجمه اینجانب را همراهی کردند تشکر و قدردانی می‌کنم.

ابراهیم عباسی

دیباچه

بیمه بخشی از فعالیت اقتصادی است که کاملاً اساسی، ضروری و مفید؛ اما در عین حال پیچیده است.

بنابراین نگارش کتابی درباره «اصول بنیادی بیمه» امری بدیهی به نظر می‌رسید. موفقیت این نوشته نیز انکارناپذیر؛ چراکه این چاپ هشتم است.

این کتاب شامل مجموعه کاملی است: قبل از هرچیز سامانه‌ای است از دانش‌ها که به بررسی کاملی از چشم انداز بیمه و جنبه‌های مختلف آن می‌پردازد، سپس رویکردی تحول‌گرا با مدنظر قراردادن روند بین‌المللی شدن فزاینده این فعالیت، همچنین جنبه‌های نوینی از خدمات و محصولات بیمه‌ای را مطرح می‌کند.

این کتاب همچنین کتابی است آموزشی که نه تنها به‌طور طبیعی بیمه‌گران و دانشجویان را مخاطب قرار می‌دهد؛ بلکه کسانی را که تمایل دارند بیمه، گوناگونی و مکانیسم‌های آن را درک کنند نیز مورد هدف قرار می‌دهد.

با تکیه بر واقعیات، اعداد و ارقام موجود و ویژگی‌های حقوقی و مالیاتی، با کتابی مرجع روبه‌رو هستیم.

بی‌تردید، کتاب حاضر یک بار دیگر در انتظار موفقیت بزرگی بوده است. صمیمانه‌ترین و صادقانه‌ترین آرزوهایم را به مؤلفین آن تقدیم می‌کنم.

میشل ویلات

مدیرعامل سابق پردیکا

رئیس گروه «مدرسه ملی بیمه»

مقدمه

هدف کتاب «اصول بنیادی بیمه»، معرفی عناصر بنیادی فعالیت‌های بیمه‌ای در فرانسه به روشی تلفیقی و ترکیبی است.

هدف مؤلفین، گردآوری تمامی دانش‌های مرتبط به «بیمه‌گر با صداقت» در قیاس با «مرد با صداقت» قرن هفدهم در یک اثر بوده است.

این دانش‌ها نه تنها به جنبه‌های فنی و حقوقی بیمه مربوط می‌شود؛ بلکه جنبه‌های اجتماعی، اقتصادی و حتی تاریخی را که لازمه درک «بیمه» هستند نیز دربر می‌گیرد. پلان انتخاب شده که شامل سه قسمت مجزا از هم می‌باشد، امکان نفوذ و ورود تدریجی به دنیای بیمه‌ای را فراهم می‌سازد.

- گفتار اول که به مفاهیم کلی اختصاص دارد، کلید دسترسی به روش‌های عملی مورد استفاده بیمه‌گران است.

- گفتار دوم به تحلیل مهم‌ترین انواع بیمه‌های اموال و مسئولیت می‌پردازد: بیمه‌های اتومبیل، مسئولیت مدنی، آتش‌سوزی و ریسک‌های متفرقه. این نوع بیمه‌ها قبل از هر چیز شامل آن دسته از بیمه‌هایی می‌شود که مصرف‌کننده بیمه بیشتر با آن سرو کار دارد.

- گفتار سوم به بیمه‌های اشخاص که منافع و مزایای آن پیوسته در حال گسترش است مربوط است. این نوع بیمه‌ها خسارت‌های بدنی، سلامتی و زندگی را دربرمی‌گیرد.

از نظر عملی استفاده از این مجموعه به دو طریق امکان پذیر است:

- دسترسی کلی به یک موضوع، یک گروه یا یک فصل از طریق مراجعه به فهرست مطالب؛

- دسترسی دقیق و به موقع به یک تعریف، یک اطلاعات یا یک قاعده از طریق مراجعه به فهرست الفبایی واژه‌ها. این ویژگی به کتاب حاضر قابلیت «جعبه ابزار» را می‌بخشد که برای مؤلفین اهمیت خاصی دارد: خواننده می‌بایست در وضعیتی قرار گیرد که بسیار سریع بتواند ابزار مفید خود را بیابد.

هشتمین چاپ این کتاب، سه خانواده دخالت‌گر در بازار بیمه فرانسه یعنی شرکت‌های بیمه، تعاونی‌های بیمه و نهادهای تأمین آتیه را بررسی می‌کند.

فهرست

عنوان	صفحه
گفتار اول: مفاهیم کلی بیمه	۱
فصل اول- منشاء بیمه و توسعه آن	۳
بخش اول- پیدایش بیمه	۵
الف- بیماری مقابل	۵
ب- وام برای ماجراهای بزرگ	۶
بخش دوم- توسعه بیمه در اروپا	۷
الف- ایتالیا	۷
ب- لندن	۷
ج- آمستردام	۸
د- ماهیت فعالیت‌های بیمه‌ای رایج	۸
بخش سوم - توسعه بیمه در فرانسه	۹
الف- موانع	۹
ب - توسعه بیمه در فرانسه طی قرن‌های نوزدهم و بیستم	۱۰
بخش چهارم - دلایل توسعه بیمه	۱۱
الف- بیمه، عامل پیشرفت و رشد اقتصادی	۱۱
ب - بیمه، خراج‌گزار یک جامعه مبتنی بر نظم و قانون	۱۱
ج - نیاز به حمایت	۱۱
د- نتیجه	۱۲
فصل دوم- بخش بیمه	۱۵
بخش اول- اهمیت بخش بیمه	۱۷
الف- اشتغال در بیمه	۱۷
ب- حجم معاملات در بخش بیمه	۲۰
بخش دوم- ارگان‌های مختلف بیمه در فرانسه	۲۲
الف - تنوع شرکت‌های بیمه	۲۳

۲۶	ب- تعاونی‌ها
۲۷	ج- نهادهای تأمین آتیه
۲۸	بخش سوم- گروه‌های بیمه‌ای در اروپا
۲۹	بخش چهارم- توزیع بیمه در فرانسه
۲۹	الف- توزیع بیمه توسط واسطه‌ها
۳۰	ب- توزیع توسط گیشه‌ها و دفاتر
۳۲	ج- توزیع مستقیم
۳۵	د- شبکه‌های جدید توزیع
۳۷	ه- ارگانیسم‌های تکمیلی حمایت اجتماعی
۳۹	و- ترکیب توزیع بیمه در فرانسه، بدون احتساب تعاونی‌ها و نهادهای تأمین آتیه
۴۱	بخش پنجم- تحول بازار بیمه فرانسه
۴۱	الف- بازسازی بخش بیمه در فرانسه
۴۱	ب- بانک - بیمه
۴۴	ج- فعالیت‌های بانکی بیمه‌گرها
۴۵	د- صندوق ملی تأمین آتیه
۴۶	ه- تحول بازار بیمه‌های اشخاص
۴۸	و- تحول بازار بیمه‌های اموال و مسئولیت مدنی و حرفه‌ای
۵۱	بخش ششم- ارگان‌های حرفه‌ای در فرانسه
۵۱	الف- ارگان‌هایی که نماینده شرکت‌های بیمه هستند
۵۲	ب- فدراسیون‌های تعاونی‌ها
۵۳	ج- مرکز فنی نهادهای تأمین آتیه
۵۳	د- ارگان‌هایی که نماینده واسطه‌ها هستند
۵۴	ه- ارگان‌هایی که ماهیت فنی دارند
۵۵	و- ارگان‌های پیشگیری
۵۶	ز- مرکز اسناد و اطلاعات بیمه‌ای
۵۶	ح- مطبوعات حرفه‌ای
۵۷	فصل سوم- جایگاه اجتماعی و اقتصادی بیمه
۵۹	بخش اول - بیمه به عنوان فعالیتی از نوع خدمات

الف - اصل	۵۹
ب - بیمه در خدمت مشتریان	۵۹
ج - میانجیگری	۶۰
بخش دوم - جنبه‌های اجتماعی بیمه	۶۱
الف - وجوه پرداخت شده به بیمه‌گذاران و ذی‌نفع‌ها	۶۱
ب - غرامت‌های پرداخت شده به قربانیان	۶۱
بخش سوم - نقش بیمه‌گران در سرمایه‌گذاری	۶۲
الف - دلایل	۶۲
ب - کاربرد	۶۲
بخش چهارم - اهمیت بیمه‌گران در زمینه پیشگیری	۶۳
الف - پیشگیری در زمینه آتش‌سوزی و ریسک‌های گوناگون	۶۳
ب - پیشگیری در زمینه حوادث اتومبیل	۶۴
ج - پیشگیری در زمینه سلامت	۶۵
د - پیشگیری در زمینه سرقت اتومبیل	۶۶
ه - پیشگیری ریسک‌های طبیعی	۶۷
فصل چهارم - اصول فنی بیمه	۶۹
بخش اول - تعریف بیمه	۷۱
الف - محتوای تعریف	۷۱
ب - تفسیرهای تعریف	۷۱
ج - وارونگی سیکل بیمه	۷۲
بخش دوم - عناصر یک عمل بیمه‌ای	۷۲
الف - ریسک	۷۲
ب - حق بیمه یا حق سهم	۷۴
ج - پرداخت توسط بیمه‌گر	۷۵
د - مفهوم «جبران» در یک سیستم تعاونی	۷۶
بخش سوم - آمار	۷۷
الف - قانون اعداد بزرگ	۷۷
ب - داده‌های آماری بیمه	۷۷

۷۹	بخش چهارم- تعیین حق بیمه ها یا حق سهم های مختلف
۷۹	الف- حق سهم محض
۸۰	ب- حق سهم خالص
۸۱	ج- حق سهم کل
۸۲	بخش پنجم- قوانین بنیادی بیمه
۸۲	الف- ضرورت تولید
۸۲	ب- همگن بودن ریسک ها
۸۳	ج- پراکندگی ریسک ها
۸۴	د- تقسیم ریسک ها
۸۴	بخش ششم- تکنیک های تقسیم ریسک
۸۵	الف- بیمه مشترک
۸۷	ب- بیمه اتکایی
۹۵	فصل پنجم- انواع مختلف بیمه
۹۷	بخش اول- تنوع و گوناگونی معمول
۹۷	الف- بیمه های اداره شده براساس روش توزیع و بیمه های اداره شده براساس روش سپرده گذاری
۹۸	ب- بیمه های اموال و مسئولیت، بیمه های اشخاص
۱۰۱	ج- بیمه های عمر و بیمه های «آتش سوزی، حوادث و ریسک های متفرقه»
۱۰۱	بخش دوم- شاخه های مختلف بیمه
۱۰۱	الف- تقسیم بندی طبق قانون بیمه
۱۰۳	ب- طبقه بندی قانون تعاون و قانون تأمین اجتماعی
۱۰۳	ج- فوائد این تقسیم بندی ها
۱۰۳	د- کاربرد عملی
۱۰۵	فصل ششم- چارچوب قانونی بیمه
۱۰۷	بخش اول- چارچوب قانونی قبل از تدوین قانون بیمه
۱۰۷	الف- اصل قانون گذاری
۱۰۷	ب- مهم ترین متون حقوقی قبل از قانون بیمه
۱۰۸	بخش دوم- قانون بیمه

الف - پیدایش	۱۰۸
ب - معرفی قانون بیمه	۱۰۸
بخش سوم - قانون ۳۱ دسامبر ۱۹۸۹	۱۱۰
بخش چهارم - حقوق بیمه‌های اروپا	۱۱۰
الف - اروپای مشترک	۱۱۰
ب - مقررات و دستورالعمل‌های اتحادیه اروپا	۱۱۱
ج - بازار واحد بیمه اروپا	۱۱۲
د - سه لسل از دستورالعمل‌های اتحادیه اروپا در زمینه بیمه	۱۱۳
هـ - دستورالعمل‌های اتحادیه پس از سال ۱۹۹۴	۱۱۳
بخش پنجم - قانون تعاون و قانون تأمین اجتماعی	۱۱۴
الف - قانون تعاون	۱۱۴
ب - قانون تأمین اجتماعی	۱۱۵
بخش ششم - بیمه‌های اجباری	۱۱۵
الف - بیمه‌های اجباری	۱۱۵
ب - منشاء و محتوای متون قانون‌ها	۱۱۶
ج - فهرست بیمه‌های اجباری	۱۱۶
د - بیان بیمه‌های اجباری	۱۲۳
فصل هفتم - قرارداد بیمه	۱۲۵
بخش اول - جنبه‌های بنیادی قرارداد بیمه	۱۲۷
الف - تعریف قرارداد بیمه	۱۲۷
ب - ویژگی‌های کلی قرارداد بیمه	۱۲۸
ج - حمایت ویژه از قرارداد بیمه	۱۲۹
بخش دوم - شکل‌گیری قرارداد بیمه	۱۳۲
الف - اطلاعات درباره بیمه قبل از نهایی شدن قرارداد	۱۳۲
ب - پیشنهاد بیمه	۱۴۰
ج - گواهی بیمه موقت	۱۴۲
د - بیمه‌نامه	۱۴۴
هـ - مدت قرارداد	۱۴۷

بخش سوم - اجرای قرارداد و تعهدات طرفین.....	۱۵۰
الف - بررسی تعهداتی که بر عهده بیمه‌گذار است.....	۱۵۰
ب - اعلام ریسک هنگام خرید بیمه.....	۱۵۲
ج - تعهد بیمه‌گذار نسبت به اعلام شرایط جدید ایجاد شده، درطول اجرای قرارداد.....	۱۵۶
د- تخفیف ریسک.....	۱۵۹
هـ - حق بیمه یا حق سهم.....	۱۶۰
و - اصلاحیه‌های قرارداد.....	۱۶۵
ز- تعیین حدود ریسک‌های تحت پوشش.....	۱۶۶
ح - مبالغ تضمین و فرانشیزها.....	۱۶۹
ط - خسارت‌ها.....	۱۷۱
ی - ترکیب تکالیف و مجازات‌ها.....	۱۷۶
بخش چهارم - اصل غرامت در بیمه‌های خسارتی.....	۱۷۷
الف - شرح و توجیه اصل غرامت.....	۱۷۷
ب - پیامدهای اصل غرامت.....	۱۷۸
ج - قاعده جانشینی قانونی بیمه‌گر (ماده ۱۲-۲۱ L. قانون بیمه).....	۱۸۲
بخش پنجم - انتقال و توقف قرارداد بیمه‌های خسارتی.....	۱۸۵
الف- انتقال قرارداد در صورت فوت بیمه شده یا واگذاری شیء بیمه شده.....	۱۸۵
ب - توقف قرارداد.....	۱۸۸
بخش ششم - دعوای حقوقی ناشی از قرارداد بیمه.....	۱۹۳
الف - صلاحیت دادگاه‌ها.....	۱۹۳
ب- مرور زمان.....	۱۹۴
فصل هشتم - سه گروه بیمه‌گران.....	۱۹۷
بخش اول - اشکال مختلف شرکت‌های بیمه‌ای.....	۱۹۹
الف - چارچوب قانونی.....	۱۹۹
ب - شرکت‌های سهامی بیمه.....	۲۰۰
ج - شرکت‌های بیمه تعاونی.....	۲۰۲
د - اشکال خاص شرکت‌های بیمه تعاونی.....	۲۰۳
هـ ارگان‌نیمه‌های خاص.....	۲۰۵

و - سازمان یک شرکت بیمه	۲۰۷
بخش دوم - تعاونی ها	۲۱۰
الف - تعاریف و تفاوت های مفید	۲۱۰
ب- عملکرد تعاونی ها	۲۱۱
بخش سوم - نهادهای تأمین آتیه	۲۱۲
الف - تعاریف و تفاوت های مفید	۲۱۲
ب- عملکرد نهادهای تأمین آتیه	۲۱۳
بخش چهارم - نظارت سه گروه ارگانیک بیمه ای	۲۱۴
الف - دلایل ویژگی های نظارت	۲۱۴
ب - سیستم نظارتی ارگانیک بیمه ای	۲۱۶
ج - اشکال مختلف نظارت	۲۲۰
بخش پنجم - مجوز ارگانیک بیمه ای	۲۲۲
الف - کلیات مفهوم مجوز	۲۲۲
ب - مجوز اداری	۲۲۴
ج - مجوز خاص	۲۲۴
د- مجوز ارائه آزاد خدمات	۲۲۵
بخش ششم - کارکرد فنی و مالی شرکت های بیمه	۲۲۶
الف - ذخیره های فنی اجباری	۲۲۶
ب - نمایش ذخایر فنی در دارائی ها	۲۲۹
ج - قوانین مربوط به توانگری مالی	۲۳۱
فصل نهم - واسطه های بیمه	۲۳۵
بخش اول- مقررات مربوط به واسطه های بیمه	۲۳۷
الف - رفرم واسطه گیری بیمه	۲۳۷
ب - تمایز بین واسطه گیری و واسطه ها در بیمه	۲۳۸
ج - اشخاصی که دارای فعالیت واسطه گیری بیمه هستند	۲۳۹
د - شرایط لازم برای واسطه گیری بیمه و بیمه اتکایی	۲۳۹
هـ - الزام ثبت واسطه های بیمه ای و بیمه اتکایی	۲۴۵
و - حذف کارت شناسایی شغلی اجباری	۲۴۹

ز- اجبار اطلاعات و مشاوره واسطه‌های بیمه	۲۴۹
ح - مسئولیت کارفرمایان و تفویض‌کنندگان	۲۵۲
بخش دوم - نمایندگان کل بیمه	۲۵۳
الف- تغییرات اول ژانویه ۱۹۹۷	۲۵۳
ب - وضعیت حقوقی، اجتماعی و مالیاتی نمایندگان بیمه	۲۵۵
ج- اساسنامه نمایندگان بیمه قبل از ۱۹۹۷	۲۵۶
د- اساسنامه نمایندگان کل پس از اول ژانویه ۱۹۹۷	۲۵۸
هـ - شبکه‌های اصلی نماینده‌ها در فرانسه	۲۶۰
بخش سوم - دلالتان بیمه	۲۶۱
الف - وضعیت حقوقی، اجتماعی و مالیاتی	۲۶۱
ب - رویه‌های حق‌العمل کاری و قانون معنوی دلالتان	۲۶۲
ج - بزرگ‌ترین شرکت‌های کارگزاری	۲۶۴
بخش چهارم- مقایسه نماینده کل و دلال بیمه	۲۶۵
بخش پنجم- تولیدکنندگان حقوق‌بگیر و سایر نمایندگان به غیر از نمایندگان کل	۲۶۶
الف - تولیدکنندگان حقوق‌بگیر	۲۶۶
ب - سایر نمایندگان به غیر از نمایندگان کل	۲۶۷
واژه‌نامه الفبایی	۲۶۹